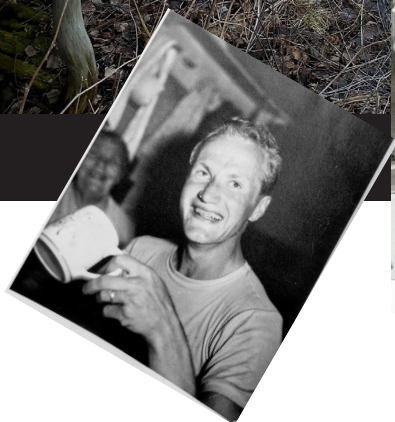

Jouni Tossavainen

KUOHARIT I-III

K U O H A R I T

I–III

Jouni Tossavainen

KUOHARIT

I–III

Autofiktiivinen trilogia

I
Tuntemattomat tekijät

II
Kesää kohti

III
Omat nimet seinälle

NTAMO

Helsinki 2018

© 2018 Jouni Tossavainen

ISBN 978-952-215-737-9

TAITTO

Göran de Kopior

ULKOASU

Göran de Kopior & Jouni Tossavainen

KANNEN KUVAT

Jouni Tossavainen

(etukannessa: Eino Säisän saaren saunanpenkki,

Matti Pulkkinen ja Pauli Tossavainen;

takakannessa: Jouni Tossavainen)

VALMISTAJA

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

2018

ntamo, Helsinki

KUOHARIT

I

Tuntemattomia tekijöitä

SANA JOLLA ASIA AUKEAA

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa Matti Pulkkisesta (1944–2011) kertovat kirjailijahaastattelu vuodelta 1978, Miten kirjani ovat syntyneet -esitelmän äänite ja muutama kirje. Pulkkisen lyhyt kiitosviesti yllättää Eino Säisän arkistossa ja Leo Kalervon mapeista voi lukea tervehdyksen kustannustoimittaja Paula Pesoselle.

Eino Säisälle (1935–1988) Pulkkinen lähetti kaksi kapeasta muistilehtiöstä repäistyä sivua kirjeessään 18. heinäkuuta 1980:

Terve ja kiitos viimeisestä. Laukaisi sen kertaiset jännitykset ja kamala ulapula palautti tekstiin. Kiitoksen ohella valittelut; toivottavasti työsi eivät pahasti häiriintyneet. Ollaan nyt sakilla Laukkarisen mökillä. Kirja valmis, sanat siinä, elämä myykkää ajan kulutusta. Luin Ajan saarella. Se oli lukemisen arvoinen. Onnea, ja vimmaa töihisi. Tule saunaan jos pysähtyy.
Matti P.(ulukinen)

Heinäkuun alkupuolella Pulkkinen on käynyt kylässä joko Säisän mökillä Suurisaarella tai Iisalmen omakotitalossa, jonka paikalle rakennettuun kerrostaloon Säisät muuttivat myöhemmin 80-luvulla. On voitu tavata jossain muuallakin, vaikka kapakassa. Jännitysten laukaiseminen viittaa jonkinlaiseen viinan viljelyyn, ilman sitähän kirjailijoilta tuskin irtosi tekstiin palauttavaa kamalaa ulapulaa.

Vai oliko tämä se vierailu, josta Säisän leski muistuttaa päähenkilö Maxia Pulkkisen *Ehdotuksessa rakkausromaaniksi* (1992) vuosia Einon kuoleman jälkeen:

Sokoksessa vielä törmään Säisän leskeen: se oli käynyt täällä yhdellä kivenveistämöllä, etsi yhä mieleistään hautakiveä vaikka kuolemasta monta vuotta; ja leski syyttää, selvästi syyttää, että olin heillä moittinut niiden tyttöä siitä että se luki Astrid Lindgreniä! Miten se oli voinut niin väärin käsittää? Minähän antaisin Lindgrenille heti Nobelin jos minun vallassa olisi! Leski mainitsee miten etevä – minun vääristä syytöksistä huolimatta – työstä on kehittynyt.
(495)

Säisän leski ilmestyy yhtä yllättäen kuin poistuukin romaanista. Onko se silti ainoa tähän mennessä julkaistu viittaus siihen, että Ylä-Savossa asuneet kirjailijat tunsivat toisensa? Mitä sitten on tuo ”ulapula”? Tai, voisiko versaalilla kirjoitetun viestin a olla u? Se selittäisi allekirjoitusta ”P.(ulukinen)”.

Ulupula tai ulapula, yhtä mysteeriksi jäävät.

Selvempää on, että anteeksipyytely Säisän töiden häiriintymisestä johtuu syksyllä ilmestyvän *Kukkivien roudan maiden* (1971–1980) viimeisen osan viimeistelystä. Kesästä 1979 kertova päiväkirjateos *Aika saaressa* oli julkaistu keväällä, ja ilmeisesti yksi tekijänkappale on omistettu Pulkkiselle. Joka tapauksessa kirjailija kiittää kirjailijaa, mikä on sen verran harvinaista, että tuntuu joka kerta yhtä hyvältä. Samalla tavalla tutulta vaikuttaa teoksen valmistumisen jälkeinen tyhjyys. Pulkkisen toinen romaani *Elämän herrat* (1980) on painamista vaille, mitään ei ole tehtävissä eikä seuraavan urakan niskaan jaksa hypätä, ennen kuin entinen on käsissä. On sanaton olo, ”elämä mykkää ajan kulutusta”. Tässä jamassa kirjailijakaverin tapaaminen on sattunut hyvään saumaan ja jonkinlainen usko on palauttanut tekstiin.

Uuden kimppuun käyminen ei ole silti helppoa, siihen tarvitaan ”onnea”. Ja ilman ”vimmaa” töihin on turha tarttua. Kesällä 1980 Säisä oli kirjailijana parhaassa vimmassaan, Pulkkinen nousemassa siihen vimmaan, joka synnyttää *Romaanihenkilön kuoleman* (1985). Kun Pulkkisen urakouhinta tuotti tulosta, Säisän kaari lipui hänen ennustuksensa suuntaan. Säisähän oli kirjoittanut lähdeään Marcus Aureliusta mainitsematta, että nelikymppisenä työt pitäisi olla tehty, ja hän

eli jo jatkoajalla julkaistessaan *Kukkivien* kuudennen osan *Minun maa*. Kymmenen vuotta myöhemmin aivoinfarktin jälkeisellä jatkoajalla kokee kirjoittavansa myös päähenkilö Max Pulkkinen neljännessä ja viimeiseksi jääneessä kirjassa *Ehdotus rakkausromaaniksi*.

Jälkeenpäin ajateltuna *Kukkiviin* liittyi ainakin neljä riskiä, jotka näyttävät toteutuneen liki täysmääräisesti. Muotona sarjaromaani alkoi olla valmiiksi pureksittu 1970-luvun lopulla, vaikka Kalle Päätalon 26 romaanin Iijoki-sarja oli ehtinyt vasta kymmenenteen osaansa. Mutta *Kukkivien* kuusikon mittaiseksi sarjaansa eivät venyttäneet edes Eeva Joenpelto ja Jörn Donner, ja trilogiaan olivat tyytyneet Seppo Lappalainen, Erkki Lepokorpi, Jorma Ojajarju, Eila Pennanen sekä Paavo Rintala. Aiheena maaseudun murrokseen oli kyllästytty ja tyyllilajina realismi oli jo modernistien, kuten Veijo Meren ja Erno Paasilinnan, saati myöhempien jälkisianhoitajien halveksimaa tunkiotuotetta – ja neljänneksi: alue- sekä kulttuuripoliittisesti yläsavalaiset Säisän kotiseudut laskettiin samaan kainuistien periferiaan kuin tänäkin päivänä.

Niin myös Pulkkinen kuuluu tänä päivänä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kustannustoimittajan Kati Hitruhin viestin mukaan niihin ”jokseenkin tuntemattomiin” tekijöihin, joiden elämäkerrat ”eivät kokemuksemme mukaan löydä riittävää kirjakauppayleisöä”.

Entä kävikö paikallisklassikko Säisä koskaan kotimaisen post-modernismin mestarin saunassa? Epäilen autoilusta tykänneen Einon viilettäneen Lapinlahden ohi, hyvää Viitostietä matka jatkui etelää kohti ja Kuopiosta päin tullessa ratti ei kääntynyt oikealle. Sen verran sivussa, joko liukkaan tai põlisevän tien takana, odotti Pulkkinen kirjailija Liisa Laukkariselta vuokraama Peltomäen mökki.

Pulkkinen kiitosviestin kesänä 1980 ajoin rättisitikalla kotikyläni Saarismäen ja Suonenjoen väliä *Sisä-Savon lehden* toimitusharjoittelijana. Seuraavana keväänä Oriveden opistotalven jälkeen punaisen, appiukolta lainatun Saabin nokka kääntyi Iisalmen suuntaan uutispäällikkö Reino Myöhäsen valittua opiskelijan kesätoimittajaksi *Savon Sanomien* aluetoimitukseen.

Säisää en tavannut Iisalmen kesänäni 1981. Tuskin olin lukenut hänen kirjojaan, vaikka samassa toimituksessa työskenteli *Aikaan saarella*

valokuvat ottanut toimittaja Väinö Tuomainen. Sen sijaan Pulkkisen jompaankumpaan siihen mennessä julkaistua romaaniin olin perehtynyt, ainakin tunnistin kirjailijan Oriveden suvessa. Opistolla tekemäni haastattelun jälkeen näin kirjailijan vielä Iisalmen torilla 14. elokuuta. En ilmeisesti uskaltanut juttusille, vaan laadin taiteilijan elämän helppoutta kuvaavan muistiinpanon:

Runoilijan elämä on helppoa/ kuljeskelee vain torilla/
jalat lonksuen reppu selässä/ ja piipunikotiini hampaissa
vertailemassa/ tomaatin hintoja./ Päivät antavat/ yöt ottavat.

Iisalmen toimitusharjoittelusta laatimani raportti kuului Oriveden kaksivuotisen kulttuurisihteerinlinjan opintoihin. Kesän uutista ei voinut julkaista muualla kuin raportissani: ”Epävirallisen organisaation mukaan on tapana juottaa päivittäisten tiedustelukierrosten kohteet – poliisit – kerran kesässä känniin heidän majallaan. SS maksaa viinat ja poliisit lainaavat majan, kunnes siirrytään jatkoille paikkakunnan parhaaseen kapakkaan.”

Kesän 1981 *Harjoittelupäiväkirjaan* olin kirjannut kiireisen lauantain: ”Oriveden ympäristönsuojeluloman jälkeen rankka herätys viikonloppuvuoroon. Juttujen perässä autolla 400 km.” Vasta tiistaina 14.7. iltavuorossa oli jäänyt aikaa palata Orivedelle: ”Kirjoittajakurssin kuvien ja jutun teko.”

Samaan aikaan *Suomen Kuvalehdessä* Paavo Haavikko pilkkasi kuvaamme muinaisista karjalaisista, jotka oli pantu ”kahdeksi penkillä istuvaksi hölmöksi” laulamaan ikuisia lauluja edes takaisin huojuen. Tätä kansanrunouden tutkijoiden väärentämää otosta lehden kolumnisti Sakari Virkkunen ei osannut ottaa pelkästään hölmönä, vaan päätyi ylistämään omia aikojaan Suomen armeijassa. Miesten koulussa vähämuistisinkin alovakas oppi laulamaan, kun porukka pantiin ensin liikkeeseen ja alikersantti tarkensi tahdin, sillä ”mikäli laulaminen olisi tapahtunut paikallaan seisten tai pitkällä maaten, tulos olisi jäänyt heikoksi”.

Niinä aikoina kun Kekkosen kunto romahti, polkkatukkainen kuutosen laulaja päätti palauttaa sotilaspassin. Samaan läjään joutivat sinä kesänä niin korruptoitunut poliisi, idioottien armeija kuin tekopyhä kirkko. Sen sijaan vahva usko huippu-urheilun kansanterveyttä edistävään vaikutukseen päättyi vasta kolmen vuotta myöhemmin Martti Vainion *dopingkäryyn* Los Angelesin olympialaisissa.

Näinä päivinä isäni myi puhelimessa *Seuraa* enemmän kuin kukaan muu. Niinpä hän puhui myös *Kuvalehden* päätoimittajasta Mikko Pohtolasta sillä lailla tuttavalliseen sävyyn. Ehkä siksi, että Mikko osasi tarjota riittävästi viinaa poliisien ja poliitikkojen lisäksi myös uskollisille asiamiehilleen. Hän oli ilmeisesti niitä päälliköitä, jotka kirjoittivat vähemmän hoitaessaan suhteitaan pitkillä lounailla samaan tapaan kuin Pekka Herlin ja hänen presidenttiehdokkaansa Ahti Karjalainen Hesarin Aatos Erkon tukemana, mikä tosin saatiin selville vasta lähes neljäkymmentä vuotta myöhemmin.

Kuvalehden heinäkuun 1981 pääkirjoituksessa pohdittiinkin ”parhaan maan pulmaa”. Äskettäin tehdyn mielipidemittauksen mukaan kotimaan kannatus ”parhaan maana” oli kasvanut huomattavasti. Tästä ja kehityksemme vakaudesta huolimatta pääkirjoittaja muistutti leipä-omaviljavaraisuudestamme, joka ”on 1970-luvun puolivälin viljavuorista kutistunut lähelle 40 prosenttia”. Parhaan maan pääkirjoittaja päätteli, että vaikka olemme saavuttaneet kansalaisten keskuudessa hyvän maan maineen, poliitikkojen ja virkamiesten on turvattava kestävyyytemme myös kriisiaikojen varalta:

Ne miljoonat eivät mene hukkaan.

Vaan miten maa ja maailma makasivat oikeasti eikä Pohtolan *Kuvalehden* mukaan? Tuskin tietää kukaan, mihin ne miljoonat sitten menivät, ja jos Suomessa Kojjärvi käynnisti poliittista muutosta keväällä 1979, niin maailmalla ajan sarana kääntyi samana vuonna Iranin vallankumouksen seurauksena yhtä paljon kuin huomattiin kymmenen vuotta myöhemmin Berliinin muurin murtuessa.

Mutta mitä liikkui kirjailija Pulkkisen päässä kaksi vuotta myöhemmin Oriveden suvessa 1981, kun hän makailee kuvassani kirjailija Erkki Mäkisen (1949–2003) kanssa omenapuiden alla ja kuuntelee Kaari Utrion puhetta? Ilme on yhtä seesteinen kuin toisessa mustavalkeassa otoksessani, johon tarkennan myöhemmin. Tästä julkaisematta jääneestä vedoksesta en osaa päätellä, ottaako Eurooppaa kiertänyt kirjailija tosissaan vai hymähtelee köpartaansa Utrion opettaessa kirjoittajakurssilaisille, miten kirjoihin hankitaan materiaalia.

Jos Pulkkinen osallistui juhannuksen alla päättyneeseen Lahden kansainväliseen kirjoittajakokoukseen, palautumiseen ja Oriveden opettajan opettajan töihin valmistautumiseen on jäänyt aikaa pari viikkoa. Mukkulan tammien alta Kristiina Alapuro (myöh. Carlson) raportoi *Kuvalehdessä* 3.7.81: ”Kauhukakaraksi mainostetun Jean-Edern Hallier’n provokatooriseksi tarkoitettu pisto Suomesta ’sosiaalidemokraattisena kansakuntana’ jäi ilmaan.” Miten muuten kuin ilmaan ”parhaassa maassa” olisi voinut jäädä, kun toinen jalka oli sosialismiin kallellaan ja toinen puoli kuvitteli käyvänsä tasajalkaa markkinatalouden kanssa? Myyteistähän Mukkulassa pitikin puhua. ”Huomattava kirjallisuudentutkija” George Steiner törmäsi yhteen, kun ”juopunut ruotsalainen romahti paneelin jalkoihin”.

Jos hurri oli noin jurrissa, missä kunnossa olivat kotimaiset taiteilijat, kun Iisalmen poliisitkin juopottelivat toimittajien kanssa. Alapuro kuvaili kannäämistä sen ajan lehtikielellä ”runollisten ideoiden, pitkien puheiden ja henkilökohtaisten huudahdusten näyttämöksi”. Mukkulan myyttiseen juopotteluun sain tutustua vasta kesäkuussa 1987. Kokousten aiheet vaihtuivat seuraavilla kerroilla, mutta tämä teema kesti. Ehdin nähdä Pekka Parkkisen, joka toi toisen Parkkisen kanssa taksilla laatikollisen viskiä, jota en ehtinyt juomaan. Päivän juttu oli luettu purkajan nauhalle ja seuraavana iltapäivänä piti olla valmiina toinen, olipa *Savon Sanomien* kulttuuritoimittajalla minkälainen krapula tahansa – ja useimmiten oli, aivan kuten *Helsingin Sanomien* toimittajalla Jukka Petäjällä, jonka tammien alle sammumisesta todistaa värivalokuva. En tarjonnut otostani Petäjän Mukkula-historiikkiin (2005), jonka kuvista oksennukset on prikattu.

Mutta Pulkkinen kavereiden ja hänen kustantamonsa Gummeruksen kirjailijoiden Simo Härmäläisen ja Keijo Siekkisen kädenväännöstä näppäämäni ruudun voisi julkaista seuraavassa historiikissa, jos kirjailijaliiton 120-vuotisteokseen *Kivelle rakennettu* (2017) tarjoamani vedos ei ole kadonnut toimituskunnan arkistoista. (Sillä saunareissulla ensimmäisen taskukamerani linssi meni rikki niin, että jalkapallopelejä jälkeiseen vääntöön tarttui neulansilmäkameraamaista tunnelmaa; sattuma korjasi jälleen parasta satoaan. Niin kuin sekin, että sain julkaistuksi kolme ensimmäistä runokokoelmaani Gummerukselta.)

Pulkista tapasin Mukkulassa yhtä harvoin kuin näin Säisää Iisalmessa. Ehkä hän silti kuunteli vuoden 1981 alustuksia, joita pitivät sellaiset nyky Meinungin tavoittamattomat tähdet kuten Margaret Atwood,

E. L. Doctorow ja Günther Grass? Tai ehkä hän ilahtui luettuaan *Kuvalehdestä*, kuinka George Steiner vaati myyttisen surinan ja hurinan sijaan vähän enemmän järkeä. ”Järki on saippua, sielun saippua, eikä peseytymisessä ole mitään pahaa”, Steiner sanoo Alapuron jutussa. Petäjän Mukkula-historian mukaan Steiner ei viihtynyt kuulujen tammien alla, koska huonepalvelun taso oli niin heikko. Samasta syystä paikalta pakeni Pulkkinen ihaillema V. S. Naipaul, jonka saatteli juna-asemalle kirjailija ja kustantaja Hannu Mäkelä.

Pulkkinen taas ei viihtyisi nyky-Mukkulassa, jossa viina on viiniä, kämpät fiinejä ja piippua polttaa tuskin Tuomas Nevanlinna, eikä hänkään sisätiloissa.

Jos järki on vähän sama kuin asia, niin sitä nuori kirjailija Pulkkinen vaati aloittelevalta kirjoittajalta. ”Kirjoittajakurssille ei kannata tulla tuhlaamaan rahaa tai aikaa, jos ei ole asiaa”, Pulkkinen sanoi *Savon Sanomissa*. Jutun kuvassa, jonka vedostin joko Iisalmessa tai edellistalvena tutuksi tullessa Oriveden opiston pimiössä, 37-vuotias kirjailija polttee piippua ruokalan aurinkoisella terassilla päiväkahvin aikaan. Hihattoman teepaidan vasemmassa rintapielessä erottaa edelleen Puolan solidaarisuusliikkeen pinssin. Se oli sen ajan merkki, jonka laajennettu viesti löytyi neljä vuotta myöhemmin *Romaanihenkilön kuolemasta*. Kuten myös ainoa ”kotimainen maailmanneroksi” epäilty Haavikko, alaviitteen mukaan:

Huom. suom. kirjailija. Vaikuttui pienenä suuren pakinoitsijan
Ollin kielestä; isona sai saivartelunkin soimaan...
(64)

Koska Pulkkinen ei halunnut loruilla romaania, vaan kirjoittaa asiaa tai järkeä – jotta totta kuitenkin – hän ilmeisesti näki meidän ”parhaan maan” todellisuuden samalla tavalla väärennettyinä kuin Haavikko ”kahdessa penkillä istuvassa hölmössä”. Kekkonen ja Brežnev olivat siihen aikaan nämä kaksi vapisevaa huru-ukkoa, jotka lauloivat käsi kädessä ikiaikaisia totuuksia, oikeauskoisten virsiä, joita kukaan muuksi ei saanut väännellä. (Samassa väärentämättömässä asemassa elivät vähän myöhemmin lähinnä vain laululyyrikomme Juice Leskinen, Junnu Vainio ja Kari Tapio. Vai

onko joku kuullut poikkipuolisen sanan heidän tuotannostaan? Ehkä sentään joku somettelu lähinnä juopottelun takia.)

Palataan totuuteen, kysytään niin kuin Pulkkinen esikoisromaanissa *Ja pesäpuu itki* (1977) udellaan postinkantajalta: ”joko oli löytynyt sana jolla asia aukeaa.”

Heinäkuussa 1981 asia aukesi näin sille, joka tuskin osasi kirjoittaa, eikä ehtinyt lukea edellissyksynä ilmestynyttä *Elämän herroja*, ennen kuin syöksyi juttukeikalle. (Tuostakaan kesästä en juuri muistaisi, jos ei olisi tätä *Harjoituspäiväkirjaa* ja saarimökin vintille unohtuneita *Kuvalehtiä*. Entä miltä tuntuisi kokonaisen kesän rakentaminen uusiksi? Tuota mikrohistoriaa päätän keriä ja koota *Kuohareiden* II osaan *Kesää kohti* löydettyäni vielä kolmannen Orivedellä tai Iisalmen toimituksessa vedostamani printin. Omakuvassa pisin polkkatukka koskaan ja parranhaivenia leuassa. Pesuissa kutistunut Kuortaneen urheiluopiston teepaita muistuttaa voimistelunopettajan haaveista. Kuortaneella kävin Jyväskylän liikuntatieteelliseen valmistavan kurssin keväällä 1979 siinä toivossa, että lukiotodistuksen pisteet riittäisivät pääsykoekutsuun.)

Matti Pulkkinen pitää kirjoittajien ohjaamisessa tavoitteenaan etäisyyden ottamista kunkin omiin teksteihin... Pulkkinen mielestä kirjoittamisen perusongelma on ihmisen kehittymisessä, vaikka hänen omalla kurssillaan yhdeksästä kirjoittajasta vain kaksi on jo sivuuttanut tekniset ongelmat ja päässyt pureutumaan syvemmälle. Näille kahdelle taas jää vaikeudeksi herkkyyden ja tunteen pelko... Suurimpana ongelmana [Erkki] Mäkinen ja Pulkkinen näkevät sen, etteivät kirjoittajat ole selvillä siitä, mitä haluavat sanoa. Sanomista ei löydy, jos ei ole elämäkokemusta... Pulkkinen sanookin suoraan.
– Parempi lopettaa rahan ja ajan tuhlaus, jos ei ole asiaa.

Aikoiko Pulkkinen kokeilla *Elämän herroissa* julkaisemiaan totuuksia opettaessaan ensimmäisen kerran harrastajakirjoittajia? Oriveden suven oppi oli ilmeisesti se, että Pulkkisesta ei siunaantunut kurssilta kurssille kiertävää opettajaa. Ehkä siksi, että *Elämän herrojen* väite on vain kirkastunut someajassa:

Meillähän on Suomessa tämä sanan pirstomielisyys, kirjoitetulle ja puhutulle sanalle eri etiikka niin että kirjoittaminen pyhittää sen mistä tavallinen hienotunteisuus suullisesti neuvoo vaikenemaan...

(157)

Pulkkisen elämäkokemuksen, järjen, jotta ainakin asian vaatimus tiivistyy *Elämän herroissa* kirjailijakappalaisen aforismiksi totuudellisuuden vaikeudesta tekijän kuoleman jälkeisessä ajassa:

Tekijän on oltava niin totuudellinen, häneen on sisällytettävä todellisuutta niin paljon, että hän voi pyyhkiä itseään pois vajentamatta maailmaa! Sitä on taide! Sitä harvoin tapaa.
(47)

Romaanissa totuus ei jätä elintilaa harrastajakirjoittaja Järviselle. Kirjailijan palautteen jälkeen hänen tekee mieli repiä itsensä palasiksi ja peitellä paskansa kuin koira:

Outoa, kirjoittaminen: luulin hauskesti pieraisseeni, paperille oli solahtanut koko paska.
(104)

Elämän herrojen ajassa Pulkkinen toi julki kiitollisuutensa kolme vuotta aiemmin ilmestyneelle esikoiselleen siitä, että hän oli saanut yhden kerroksen menneisyydestään niskan päältä. Mutta kirjoittamisen arvoista *Pesäpuuhun* oli päätynyt vain kolmannes. Toinen kolmannes oli ammattikirjailijan mielestä pakollista petausta ja loppu kolmannes häpeäksi käyvää sotkua: osin tarpeellista, osin tarpeetonta. Ja siihen kolmannekseen hän luki kaiken lukijan ja yleisön pelosta paperille päässeen, joukon vitsejä, efektejä ja sen sellaista, sen takia tehtyä ettei lukija vaan ikävystyisi. *Romaanihenkilön kuolemassa* kirjailijan työstä luotua mielikuvaa pilkataan samalla tavalla:

Kun on kaiken sanonut, voisi ryhtyä kirjailijaksi. Niin kuin täsmällisesti puhutaan, että ”halusi kirjailijaksi”, ”hänestä tuli kirjailija”, ei että ”sanoi sitä”, ”toi julki tätä”. Ei asian sanominen tee kirjailijaa, vaan paljo puhe, ”tuotanto”.
(76)

Tai vielä suoremmin, vielä kärsäkkäämpää karjun kieltä käyttäen, koska suomalainen kirjailija ei ole koskaan täysivaltainen mies, vaan poika, ratto-poika tai taata: ”Ontelo. Naaraan tapa. Jos kirjoitan, se on yhtä kuin ammun.

Sana ja asia. Laaki ja vainaa.” Sen minkä Matti nuorena oppi ja vähän opetti, vanhana taisi. Vuonna 2003 opiskelijan äidinkielen päättötyötään varten kysyessä, mitä kirjoitustyyliä kirjailija suosi, Pulkkinen vastasi kysymysmerkkiä vaille samalla tavalla kuin Oriveden suussa. Tässä mielessä Pulkista ei kuohittu, jos hän ei sitten salvanut muita.

Ylipäänsä olen pyrkinyt suoraan sanomiseen, en viitteellisyyteen niin kuin ”modernistinen” insinööriproosa, jolla jatkuvasti ikävyssyttävät monet niin mies- kuin naiskirjailijatkin. Sitä varten kai kieli on, että sanotaan, jos on asiaa?

Joku oli ampunut Pulkista kylkeen, keuhkojen vasempaan laitaan. Siltä se musta piste näyttää valokuvassa, jonka otin Oriveden opiston kesäterassilla. Löysin jo pimiössä hihattoman paidan solidaarisuuspinssin, stigma iski kesätoimittajaan tutkiessani kosteaa vedostani päivänvalossa. Lehteen kuva kelpaisi mustine pisteineen, mutta mitä polttomerkki ennusti muuten niin aurinkoisessa kuvassa. Kehitteessä ei pitänyt olla vikaa? Kirjailijan piippukin vaikutti hyvätuoksuiselta nautinnon välineeltä eikä pinttyneeltä syövän lähteeltä.

Tarkistin vielä kehittämäni mustavalkean Kodak Safety Film 5062:n. Olin ottanut kirjailijasta ruudut 5–7, ensin pysty ja sitten kaksi vaakaa, kaikki tarkkoja ja puhtaita. Ruudun 6A olin salvanut niin kuin toimituksessa opetettiin, napsaisin saksilla alalaidasta palasen. Luupin alla valitsemani vaaka oli edelleen tiukempi ja ilme parempi, joten en palannut pimiöön ja työntänyt filmiä suurennuskojeeseen. Musta piste jääköön tulevan murheeksi, kuten myös toisen rullan lämpimistä litkuista ja huolimattomista huuhteluista jääneet läikät, joista Oriveden opettajani Matti J. Kaleva oli varoitellut edellistalven valokuvauskurssilla.

Erno Paasilinna ampui Pulkisen paikalleen vuosi *Romaanihenkilön* ilmestymisen jälkeen Pirkkalaiskirjailijoiden kokouksessa Tampereella. Ensivierailullani ennen esikoiseni (1985) ilmestymistä Väinö Linna oli istunut joogina, suurin piirtein keskellä kollegoitaan, joista jokainen oli näyttänyt Mäkelän piirin muistelijalta, tammelta tulevaisuuden runovirrassa. Olutpullo oli maksanut peräti 4,10 markkaa entisellä vesilaitoksella, joten

”Kiireelläkö pilasin nämäkin haastattelut ja sen takia niihin on palattava, pestävä puhtaammaksi mustavalkeita syntejään? Entä Pulkkinen, mitä hän tuns? Siitä huolimatta, että kirjailija suostui jututettavaksi, näkikö hän toimittajassa idealistin lisäksi väärän auttajan, joka etsii hädänalaista ylentääkseen itsensä ja osoittaakseen synnittömyytensä. Vai olinko isättömälle kirjailijalle kenties jonkinlainen pojan korvike, kun oma poika ei enää halunnut kuunnella hänen totuuksiaan?”

Kuoharit-trilogia on auto-fiktiivistä tekstiä kirjailijoista ja kirjoittamisesta, omasepitettä kirjallisesta elämästä.

Ensimmäisen osan päähenkilö on Matti Pulkkinen (1944–2011), toisen Eino Säisä (1935–1988) ja kolmannen Pauli Tossavainen (1932–2005) sekä Koko Nykykirjailijasto. Vastapääosaa tulkitsee kussakin trilogisti itse, isiensä poika.

Itselleen ja muille nykyisille hänen täytyy selvittää asioita varttumisestaan, tuntemattomia tekijöitä ja aikaa saarella.

Jouni Tossavainen (s. 1958) on 24 kirjan ja karaatin kirjailija, moneen kertaan kiitetty, aina pidetty, joka kerran hätkähdetty.

NTAMO 2018

9 789522 157379 >